

PAAVO RINTALA

SAGA
EGMONT

Leningradin kohtalosisinfonia

PAAVO RINTALA

SAGA
EGMONT

Leningradin kohtalosisinfonia

Paavo Rintala

Leningradin kohtalosinfonia

SAGA Egmont

Leningradin kohtalosinfonia

Cover image: Shutterstock

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 1968, 2020 Paavo Rintala and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726547108

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

saksalais-suomalaisen piirityksen
nälän ja kuoleman kokenut Leningrad
puhuu tänään

sinulle minulle meille

Ennen kuin menen Leningradiin

Lukijalle

Hitlerin Saksan Pohjoinen armeijaryhmä ei kyennyt valloittamaan rynnäköllä Leningradin kaupunkia syyskuussa 1941.

Sen sotilaat eivät päässeet rosvoamaan ihmisten koteja ja väkisinmakaamaan kaupungin tyttöjä ja rouvia, vaikka heille oli annettu siihen lupa oikein virallisena käskynä jo hyökkäysvalmiusasemissa Memelin rannalla ennen Itärintaman sotaretken alkamista.

Pohjoiseen armeijaryhmään kuuluneet SS- ja Sonderkommandojoukot pääsivät ampumaan kommunistisen puolueen jäseniä ainoastaan Leningradin esikaupungeissa kuten Pushkinissa, Krasnoje Selossa ja Uritskissa.

Tämän lähemmäs kaupunkia komendantit eivät päässeet pystyttämään hirttopaaluja Leningradin juutalaista syntyperää oleville ihmisille.

Armeijaryhmän korkeat komentajat, esikuntapäälliköt ja adjutantit eivät päässeet syömään voitonillallista hotelli Astoriaan, vaikka kutsukortit oli jo painettu, vaikka ruokalistat ja peijaispöydän istumajärjestys oli jo suunniteltu.

Silloin päätti Hitler ja hänen pääesikuntansa yhdessä Saksan maavoimien sivistyneiden kenraalieverstien ja sotamarsalkoiden kanssa: Leningrad oli kuristettava niin tiukkaan saartorenkaaseen, että se talven ja pakkasten tullen nääntyisi nälkään, kulkutauteihin ja kylmyyteen.

Tästä annettiin virallinen kenraalieversti Jodlin allekirjoittama käsky lokakuun 7. päivänä 1941.

Käskyssä käsketään, että Leningrad on hajoitettava maan tasalle tykistön tulella ja ilmapommituksilla. Edelleen käsketään, että saksalaiset sotilaat eivät saa hyväksyä minkäänlaista antautumista, vaikka leningradilaiset sitä yrittäisivät; vaan että heidät on käännytettävä tulella takaisin kuolemaan tuomittuun kaupunkiinsa.

Käskyssä sanottiin selvästi, että Leningrad oli pyyhkäistävä maan pinnalta.

Kaupungissa oli silloin lähes kolme miljoonaa ihmistä vanhuksista imeväisiin saakka.

Käskyssä sanottiin sanatarkasti, että tämän toimenpiteen moraalinen oikeutus oli oleva selvä koko maailmalle. Ja aina kun armeijoita on eri puolilla maailmaa liikuteltu siviiliihmisiä vastaan, sotilaille on sanottu: tämän teon moraalinen oikeutus on selvä koko maailmalle.

Ryhtymällä toteuttamaan käskyä Natsi-Saksan sotavoimien korkeat komentajat, Goetheä ja Immanuel Kantia opiskelleet sivistyneet yleisesikuntaupseerit hyväksyivät tulevan tuhonsa. Sillä sotilaallisen ajattelun ja inhimillisen elämän välinen ristiriita oli tässä käskyssä niin suuri, että se on voitu kokonaisuudessaan käsittää vasta meidän aikanamme, ydinaseiden aikana. Ne saksalaiset ja suomalaiset sotilaat, ne saksalaiset ja suomalaiset teollisuus- ja talousmiehet, poliitikot ja sivistyneistöön lukeutuvat ihmiset, jotka tahtoivat velvollisuudentuntoisesti ja kunniallisesti olla mukana tämän käskyn toteuttamisessa joko välillisinä tai välittöminä toimeenpanijoina, kielsivät kaiken oikeutuksen siltä eurooppalaiselta humanismilta siltä evankelis-luterilaiselta jumalalta joiden nimeen vannoen he toivoivat tämän käskyn täyttymistä.

Tämä riittää minulle kirjailijana toisen maailmansodan ratkaisevaksi käännekohdaksi.

Sillä vaikka Leningradin saartorenkään sisällä eläviä vanhuksia ja lapsia alkoikin pian kuolla nälkään, sähköt ja

vesijohdot katkesivat, raitiovaunut ja bussit jäivät kaduille ja hautautuivat lumeen, ihmisiä istahti kadulle lepäämään eikä enää noussut; vaikka kaupunki näytti kuolleelta, se ei kuollut. Vaikka tykistö ampui joka päivä määrättyyn aikaan kaupunkia, vaikka Kellerin ja von Richthofenin ilmavoimat kylvivät sinne lentolehtisiä, joiden sisältö oli: »Me pommitamme tänään — te hautaatte huomenna», tai aivan yksinkertaisesti: »Me teemme teistä puuroa», Leningradin ihmisen persoonallisuus ei hajonnut. Vaikka saksalaissuomalainen saartorengas kuristi kaupunkia 900 päivää, ihmisten elämä osoittautui voimakkaammaksi kuin Saksan maavoimien strateginen ajatus.

Siitä elämästä leningradilaiset kertovat minulle tässä kirjassa.

Kuljen tämänpäivän Leningradissa eri vuodenaikoina ja kuuntelen silloisia leningradilaisia. Raatelen heitä pyytämällä heitä kertomaan minulle, palauttamaan silloisen mieleen.

Noin 750 000 nälkään kuollutta ihmistä: pienokaisia, lapsia, miehiä ja naisia parhaimmillaan, keski-ikäisiä, vanhuksia. He vaeltavat kelkassa vedettyinä Piskarjevskin, Serafimovskin, Smolenskin yhteishautoihin.

Mutta tuo luku ei sano minulle muuta kuin sen, että minun on aloitettava joka kerta yhdestä: hänen toiveistaan, hänen rakkaistaan.

Yli kaksikymmentä vuotta noiden tapahtumien jälkeen vaeltelen Leningradin kaduilla, elän 1941—42 talven kylmyyden ja nälän, mutta myös henkisen lannistumattomuuden ilmapiirin.

Kun minä tammikuun 1942 aamuhämärissä seuraan insinööri Ivan Ivanovitsh Korolkovin kanssa nuorta rouvaa, joka kantaa jäätynyttä pientä ruumista olkapäällään kuin halkoa ja vetää toista perässään vaneerilevyllä, en pysty puhkeamaan hillittömään itkuun niin kuin minun kertojani:

enhän ole kokenut saksalaisen väkivallan aiheuttamaa
nälkäkuolemaa niin kuin hän.

Minä menen mykäksi.

Ajattelen sitä runoa, jonka Kirovin divisioonan sotilaat
panivat Lidian käteen pienessä karamellipussissa: kuinka
monta Mozartia, kuinka monta Tshehovia kuoleekaan vielä
väkivallan aiheuttamaan nälkään, pommeihin, sotaan.

Lapsilleni

Olipa kerran tyttö, jonka nimi oli Irina. Hän oli 11-vuotias ja asui kaupungissa, jonka nimi oli Leningrad. Kaupunki on kaunis, minun näkemistäni kaunein. Kun te kasvatte, voitte joskus mennä katsomaan sitä.

Irinalla oli isä ja äiti. Isä oli rautatieläinen ja äiti oli työssä suuressa leipomoliikkeessä.

Ja olipa kerran tyttö, jonka nimi oli Ljudmila eli Mila.

Hän oli 14-vuotias ja asui Krestovskin saarella samassa kaupungissa. Se oli semmoinen saari, jossa kasvoi paljon suuria vanhoja tammia. Ja niin kuin tiedätte, tammipuissa kasvaa tammenterhoja.

Milalla oli myös isä ja äiti. He kävivät työssä kirjapainossa.

Ja olipa kerran poika, jonka nimi oli Zhorzhik eli Juri.

Ja olipa kerran poika, jonka nimi oli Valentin eli Valja eli Valjushka; hänelle samoin kuin Zhorzhikille meillä täytyy aina olla monta lempinimeä, heidän muistokseen, sillä hehän kuolivat nälkään.

Leningrad oli suuri kaupunki. Siellä oli lapsia lähes tarkalleen yhtä paljon kuin esimerkiksi nyt on kaikkia asukkaita yhteensä koko Helsingin kaupungissa. Minä en pääse tämän Olipa kerran- kertomuksen alkuunkaan, jos minä kertoisin teille niistä kaikista lapsista, joiden tiedän silloin asuneen Leningradissa. He elivät siellä niin kuin te elätte täällä: syksyllä heillä oli syksyn askaret, talvella jään ja lumen asiat, kelkat ja luistimet ja koulut ja kesällä aurinko, loma ja veden ilot.

Vuodenajat seurasivat toisiaan. Lapset kasvoivat.

Sitten erään kerran, kevään jälkeen oli taas tulossa kesä, oli jo kesäkuu menossa, ja kesästä näytti tulevan hyvä kesä. Silloin kaikki muuttui.

Historia kertoo että kesäkuun 22. päivänä 1941 Hitlerin Saksa yhdessä liittolaistensa kanssa hyökkäsi Venäjälle.

Kesä loppui, vaikka almanakat näyttivätkin, että kesä jatkui, mutta se ei ole totta. Siitä päivästä alkoi Leningradin lapsille kuoleman vuodenaika.

Se kesti 900 päivää.

Se alkoi sunnuntaina. Se alkoi niin äkkiä, ettei kukaan Leningradissa ollut osannut sitä odottaa; eivät edes lasten isät eivätkä äidit.

IRINA ELI Irina Aleksejevskaja oli silloin Smolnan piirin 157. koulun viidesluokkalainen. Nykyisin hän ei ole enää tyttö vaan iso ihminen niin kuin minä ja toimii suunnittelijainsinöörinä eräässä lääkintävälineitä valmistavassa tehtaassa:

Sota alkoi sunnuntaina.

Se oli oikein kaunis päivä.

Minä olin mennyt sunnuntaiksi tätini kesämökille, Raslivin aseman luo.

Muistan hyvin sen sunnuntaiaamun. Kun heräsin, mummo laittoi meille jäätelöä. Odotimme, että minun isä ja äiti tulisivat myös niin kuin olimme sopineet. Mökille oli saapunut muitakin vieraita. He olivat tulleet jo sovittua aikaisemmin, koska oli niin kaunis sunnuntaipäivä.

Me lapset leikimme pihalla.

Kello kaksitoista Igor, minun leikkitoveri juoksi sisältä ja sanoi:

— On sota. Radiossa puhuu Molotov.

Minä aloin pelätä. Mietin, tulisiko isä ja äiti hakemaan minua.

Lopulta he tulivat paljon myöhäisemmällä junalla kuin oli puhe. Aloimme kerätä minun tavaroitani. Emme syöneet yhdessä tätini perheen kanssa edes päivällistä niin kuin oli suunniteltu.

Aikaihmiset eivät paljoa puhelleetkaan.

Keräsimme tavaramme. Jo asemalla huomasi ihmisistä, että oli sota. Ilmassa lenteli lentokoneita.

Meidän kotimme Leningradissa oli Suomen aseman vierellä. Asemalla oli paljon väkeä. Kaikki sunnuntainviettäjäät palasivat maalta.

Niin mekin tulimme kotiin.

JA MILA eli Ljudmila Vasiljevna Tsimbalova:

Olen nyt saksankielen lehtorina tässä samassa koulupiirissä, jossa silloin olin oppilaana.

Sodan alkamisen muistan monien kuvien aistimuksena. Se oli aurinkoinen tyyni sunnuntai. Olin ostoksilla tyttöystäväni kanssa. Asuin Krestovskin saarella ja kävelin juuri Lidian kanssa Morskoin prospektia pitkin. Hän sanoi minulle:

— Kuule, katso nyt, miksi nuo noin tekevät?

Kadulla kulkijat pysähtelivät ja kuuntelivat.

— Ne on ihan hassuja. Ne kuuntelee ihmisten radioita.

Ikkunat oli auki kaduille ja me näimme, miten ihmiset pysähtyivät ja alkoivat kuunnella. He muuttuivat kuin... sitä on vaikea ilmaista.

Mekin pysähdyimme, laskimme ostospussit jalkakäytävälle ja aloimme kuunnella.

Sota.

Radio kertoi, että oli sota.

Minä olin juuri täyttänyt viisitoista, ajattelin: sota, ammutaan, pommitetaan, ihmisuhreja tulee.

Se oli ylimalkainen kuvitelma. Olin lukenut sen kirjoista. Niissähän puhuttiin myös sodista.

No niin, siitä se alkoi. Kotiin laitettiin pimennysverhot. Minä asuin isän, äidin ja mummon kanssa. Kaivoin sirpalesuojia toisten ikäisteni kanssa Krestovskin saarelle. Sitten olimme vähän aikaa kaivamassa panssariesteitä. Sitten meidät nuoremmat siirrettiin kotiin ja varttuneemmat lähetettiin tilalle.

Syyskuussa alkoivat jatkuvat pommitukset.

Loka-marraskuussa alkoi nälkä.

Sen perässä tuli kuolema, nälkäkuolema kaupunkiin. Se tuli ihmisten koteihin. Joulukuussa kuoli äiti. Sitten kuoli isä, tammikuussa. Hän ei enää jaksanut silloin tammikuun alussa tulla äitiä hautaamaan.

Minä tein sen. Minä olin yksin, koulutyttö. Olin 15-vuotias ja jo vanhus.

MINÄ OLEN Natalia.

Minä olin silloin 13-vuotias. Olimme lähteneet maalle pari päivää aikaisemmin. Meillä oli kesämökki 45 kilometrin päässä Leningradista Mgan aseman suuntaan. Sen meidän pysäkin nimikin oli vielä »Neljäkymmentviiskilometrinen». Isäni oli lääkäri, ja hän harrasti mökillä kukkien kasvattamista. Kaiket ajat hän möyri puutarhassa kukkiensa kimpussa, siirteli niitä, istutteli uusia ja kasteli niitä.

Se oli sunnuntaipäivä, lämmin. Minä olin juuri lukemassa kirjaa, niin oudolta kuin se saattaa kuulostaakin, se kirja oli Leo Tolstoin Sota ja rauha. Isä oli puutarhassa. Hän teki aita meidän kesämökkimme ympärille. Hän oli juuri kaivamassa kuoppia aitapylväille.

— Natalia, Natalia, tulepas tänne.

Minä menin.

Isä oli löytänyt ison sisiliskon.

— Katsopas kuinka se käyttäytyy, isä sanoi.

— Älä vain uhkaa sitä liikaa, se katkaisee häntänsä!

— En toki. Ei se muuten ihan heti katkaise. Kato, kato!
Silloin tuli naapurin rouva meidän pihaan ja lähti
kävelemään meitä kohti.

— Oletteko kuulleet radiota?

— Ei.

— Sota on alkanut.

Isä sanoi minulle:

— Auta sinä minua Natalia, minulla on muutamia
georgiineja, istutetaan ne yhdessä. Sitten minun on
mentävä Leningradiin.

Mutta Zhorzhik ei kerro eikä Valentin kerro. He eivät ole
enää kertomassa samasta syystä kuin Milan äiti ja isä.
Sensijaan Zhorzhikin isä kertoo pojastaan ja Valentinin äiti
kertoo Valjastaan. Ja sitten minä kerron teille, mitä he ovat
kertonneet minulle. Tällä tavoin saatte tietää semmoisia
asioita, mitä ette omassa koulussanne oppisi koskaan
tietämään. Ne historian oppikirjat, joita te täällä koulussa
luette, eivät kerro teille lapsista. Ne kertovat kuninkaista ja
valtiomiehistä ja sodista, päivämääristä ja vuosiluvuista,
maiden ja strategisesti tai poliittisesti tärkeiden kohteiden
valloituksista ja miehityksistä, mutta eivät lapsista:
historian kirjoittajat eivät tiedä, että lapsia on olemassa.

Leningrad on tässä ihan lähellä meitä. Minusta tuntuu,
että teitä kiinnostaa enempi tietää, mitä Leningradin
lapsille tapahtui ja miksi niin tapahtui kuin mitä esimerkiksi
jollekin sodalle tapahtui.

Euroopan kulttuurin »pelastajat», heidän uhrinsa, minun seitsenvuotias tyttäreni ja mina

Leningrad 22.6.1941 ennen kello 12.00.

Niin kuin lapset kertoivat, se oli sunnuntaipäivä, kesäinen, kesäntuoksuinen, kiireetön lepopäivä, pyhäinen.

Ivan Ivanovitsh Korolkov lähti aamulla aikaisin perheensä kanssa kesämökille Suomen rautatien varteen. Oli paras lähteä mahdollisimman aikaisin: jäisi koko sunnuntai perheelle ja lapsille, illaksi pitäisi taas joka tapauksessa palata kaupunkiin sähkölaitoksen korjauspajalle. Hän oli siellä insinöörinä. Korolkovit asuivat Vasilin saarella. Heillä ei ollut pitkä matka Suomen asemalle, ja he lähtivät sinne aamulla, varhain, raitiovaunulla, Korolkovin koko perhe, anoppi ja kaksi tytärtä,

sillä mistäpä he olisivat aavistaneet —

Anatoli Slonimski asui Majakovskin kadulla yhdessä isänsä ja kolmen sisarensa kanssa. Eli niin kuin romaaneissa ilmaistaan: Anatoli Slonimski heräsi sinä aamuna Majakovskin kadun varrella olevassa asunnossaan ja valmistautui lähtemään... (mikä virke, mikä »romaanin» alkuvirke kuin Albert Camusin Ruton herra Grandin sorvaama: »Eräänä kauniina kesäkuisena aamuna ratsasti aistikkaan näköinen nainen Bois de Boulognen kukkivia kujia komealla raudikkotammalla.»...) mutta yhtäkaikki niin Anatoli Slonimski vain heräsi yksinkertaisesti,

proosallisesti, romaanimaisesti ja valmistautui lähtemään
Musikaalisen komedian teatteriin,

*sillä mistäpä hän olisi aavistanut,
että armeijat, armeijakunnat —*

Musikaalisen komedian teatterin ohjelmistoon oli tulossa uutta ohjelmistoa: Kreivitär Mariza, Kolme muskettisoturia ja Tehtaantyttö. Kesäkuun 22. päivänä piti olla Tehtaantytön harjoitukset, ja Anatoli Slonimskilla oli operetin sankarirooli. Hän käveli Majakovskin kadulta teatteriin kymmenessä minuutissa. Hän tuli aikaisin. Työtoverit ja ohjaajat eivät olleet vielä paikalla, ja salissa oli sunnuntaiaamun rauhallinen kiireetön ilma. Toisia odotellessaan Anatoli Slonimski päätti ottaa tyhjässä salissa hiukan vokaalisia ääniharjoituksia,

*sillä mistäpä hän olisi tiennyt,
että divisioonat, rykmentit, prikaatit,
pataljoonat ja komppaniat —*

Ja kun Anatoli Slonimski vahvisti äänijänteitään tyhjässä, sunnuntaiaamun sunnuntaintomuisessa salissa, teatterin portaille kerääntyi Musikaalisen komedian henkilökuntaa. Oli vielä kymmenkunta minuuttia aikaa harjoitusten alkamiseen. Ei tehnyt mieli mennä sisälle. Miehet istuivat paitahihasillaan takki käsivarrella tai olkapäillä. Kaikki olivat kerääntyneet Sasha Orlovin ympärille, joka kertoi kaskua,

*eihän Sasha Orlov voinut aavistaa,
että lennostot, laivueet, pommittajat
kenraalieversti Kellerin ja hänen esikunta-
päällikkönsä Paul Werner Hozzellin
komennossa —*

Konstantin Bondarenko kääri paidanhihat, Jevgeni Mihailov löysäsi solmiota ja avasi kauluksennapit. Molemmat kääntyivät aurinkoon päin hymynkare suupielessä, ei mikään syvällinen, syvyyspsykologinen, syvähenkinen paatoshymy vaan tavallinen virnistys, hehän kuuntelivat kaskua

eivätkä tienneet että Hoepnerin Panssari-ryhmä 4 ja sen panssariarmeijakunnat, panssaridivisioonat, panssarirykmentit, panssariprikaatit, panssaripataljoonat ja panssarikomppaniat —

Teatteriin oli tulossa myös Musikaalisen balettimestari Leonid Beiselman ja hänen vaimonsa Lidia Lidina, baletin ensitanssija eli solisti. He liittyivät portailla istuvien ryhmään ja kaskun kuuntelijoiden joukkoon. Eihän kukaan ollut heille kertonut,

että kuusituhatta tykkiä ja niihin kraanaatit ja ruudit ja miehet, miljoonia ammuksia—

Portailla istujien joukkoon liittyi myös saman teatterin näyttelijä Maslennikov. Hänellä ei ollut edes pikkutakkia, hän oli kotoa lähtiessään vilkaissut ikkunasta Suurta Vanhusta, vanhaa tammea (jota Maslennikovien perhe oli tottunut jo viidentoista vuoden ajan ulos lähtiessään vilkaisemaan; siitä he näkivät, millainen sää oli, miten lapset oli puettava koulumatkalle) ja hänestä puun ympärillä oli ollut niin lämpimän tuntuista, että hän päätti lähteä paitahihasillaan, sillä vanha tammi pystyi kertomaan hänelle ja hänen perheelleen vain sillä hetkellä Leningradissa vallitsevan sään ja senkin hyvin suurpiirteisesti eikä suinkaan sitä,

*että kuusisataatuhatta
rautapäistä miestä raudoitetut saappaat jalassa
teräksinen tikari kiväärinpiipussa
tikarissa vielä pilkkuja
muistoina
Varsovasta, Rotterdamista, Pariisista —*

Näyttelijä Maslennikov ei varmaan olisi uskonut, jos joku siinä portailla olisi ruvennut ennustelevaan hänelle, että koko hänen perheensä: hänen poikansa, toinenkin poikansa ja lopulta vaimonsakin;

että sitä varten olivat sonnustautuneet motorisoidut rynnäkkö- ja krenatöörirykmentit, motorisoidut SS-Totenkopf ja SS-sotapoliisi-divisioona ja Sonder- ja Einsatzkommandot, kaikki motorisoitua täisaunoista alkaen —

Näyttelijä Maslennikov oli tavallinen kaupunkilainen, mistäpä hän olisi voinut nähdä tulevaisuuteen; ja hyvä olikin, ettei hän nähnyt,

*että sadattuhannet motorisoidut miehet
kypärästä saappaanpohjaan asti
sielua myöten raudoitetut
motorisoidut miehet —*

Ja Sasha Orlovin kasku kertoi huono-onnisesta sankaritenorista, joka esitti d'Artagnania Kolmessa muskettisoturissa. Kasku lähestyi huippukohtaansa: tuo huono-onninen kaskun sankari oli tulossa näyttämölle munkinkaapu päällä. Kuulijat portailla odottivat: nyt, nyt se laukeaa.

Joku alkoi jo hihittää.

Liian aikaisin. Niin kuin usein sattuu, kun on paljon innostuneita kaskun kuuntelijoita.

Silloin.

Teatterin toimistosta juoksi portaille joku (ei edes Leonid Beiselman muista kuka) ja huusi.

Kasku jäi kertomatta loppuun.

Se kerrottiin loppuun vasta Leningradin piirityksen jälkeen, mutta sillä välillä se oli ennättänyt muuttua todeksi.

Sasha Orlov oli kuullut sen edellisenä iltana ja päättänyt painaa mieleen, sillä mistäpä hän olisi voinut aavistaa, että samalla hetkellä kun hän kuuli kaskun

Memelin rannoilla odotti ja väijyi

Heeresgruppe Nord

ja kello tikitti, se jäsenteli aikaa:

sekunnit minuuteiksi, minuutit tunneiksi

yhä lähemmäs ja lähemmäs sitä hetkeä

jota täsmällisemmän ilmaisun puutteessa

me tavalliset pienet ihmiset

olemme tottuneet kutsumaan

Kohtaloksi, sillä Itämeren ja Tilsitin välisellä alueella Memelin maastossa sotilaat valmistautuivat yöpuulle, nukkumaan. Metsässä oli pimeätä. Memelin joesta nousi usva. Se levittyi joen molemmille rannoille. Vehnäpellot kuuntelivat hämärässä. Heilimöivä tähkää kostui usvasta.

Tilsit. Tilsit.

Sotamiehet ja aliupseerit puhuivat puoliääneen ja ihmettelivät puoliääneen. Niin kuin heitä oli käsketty.

Jo monta päivää, jo pari viikkoa he olivat puhuneet ja ihmetelleet pelkästään puoliääneen. Jo monta vuotta he olivat ajatelleet vain puoliääneen.

Muutamia päiviä sitten heille oli selitetty OKW:n kenraalileversti Reinecken toimesta, mitä merkitsivät sellaiset käskyt kuin komissaarikäsky ja luotikäsky ja että jos mahdollisesti Neuvostoliittoon hyökättäisiin, sotamiehiä ei tulnaisi rankaisemaan, jos he joskus sattuisivat omin luvun tekemään jotakin siviiliväestölle tai sattuisivat joskus surmaamaan jonkun siviiliasukkaan. Sotamiehet kuuntelivat sitä suut auki. Lopulta he ymmärsivät, että näillä käskyillä heille annettiin täysi lupa ryöstää ja raiskata Leningradia niin paljon kuin he tahtoivat.

Kaikkien sotamiesten toiveunelma oli vihdoinkin toteutumassa.

Heitä oli tällä Itämeren ja Tilsitin välisellä alueella lähes joka puolelta Saksaa sinä iltana puoliääneen puhumassa, puoliajatuksien ajattelemassa: Pommerin miehet kuuluivat 12. panssaridivisioonaan, schleesialaiset taas olivat 18. motorisoidun jalkaväkidivisioonan miehiä, brandenburgilaiset kuuluivat 3. jalkaväkidivisioonaan, 290. divisioona oli koottu alasaksalaisista, 1. panssaridivisioona oli Thüringenistä ja Schleswig-Holsteinin miehet kuuluivat 30. jalkaväkidivisioonaan, he olivat marssineet voitonparaatia Avenue Fochia pitkin Pariisissa ja nyt heitä oli odottamassa uusi voitonparaati Leningradissa; reiniläis-westfalenilaisten divisioonan numero oli 126, berliiniläisten karhudivisioona oli numero... mutta oli ja oli, oli hirvidivisioona, oli pääkallodivisioona, oli itäpreussilaista ja länsipreussilaista ja badenilaista ja württembergiläistä Memel-nimisen joen maastoon koottua miestä, joiden oli käsketty olla hiljaa ja odottaa.

Vähän ennen puolta yötä vääpelit tulivat, ilmoittivat kukin komppaniansa numeron ja käskivät järjestäytymään.

Sitten otettiin ojennus, luku, lepo, huomio, ja he näkivät komppaniansa päällikön.

Komppanianpäällikkö luki heille Hitlerin käskyn.

Siinä sanottiin, että he seisoivat nyt itärintamalla.
Että he olivat nyt itärintaman sotilaita.
Että he pelastaisivat Euroopan kulttuurin ja sivistyksen.
Että hän, Hitler, oli nyt luovuttanut Euroopan kohtalon
heidän käsiinsä, ja lopuksi he kuulivat tuon iänikuisen
hokeman, joka aina oli liitetty kaikkien hyökkäysretkien
peräkaneetiksi niin kauan kuin kristinuskoa oli tunnustettu:

*Suojelkoon Herra Jumala meitä kaikkia tässä
taistelussa.*

Sitten heidät komennettiin komppanioittain,
panssarivaunuittain, kaikki aselajinsa mukaan, varusteita
noutamaan.

Ja uuden salamasodan kunniaksi, Leningradin kaupungin
ja sen asukkaiden peijaisryypyiksi heille jaettiin pullo viinaa
neljään mieheen.

Lisäksi he saivat suklaalevyn ja 30 kappaletta junosavukkeita.

Enempää ei tarvittu: yhdellä palopuheella, jonka
peruskuvio on tunnettu maapallolla jo satoja vuosia ja
neljään mieheen jaetulla Fuselilla heidät vihittiin
itärintaman sotilaksi.

Fusel tarkoittaa suomeksi sikunaviinaa!

Ja pienessä nousuhutikassa he alkoivat odottaa kesäkuun
22. päivän aamua ja kello 3.05:tä.

Heidän komentajansa olivat komentaneet jo ajat sitten
kaiken valmiiksi. Nyt hekin vain odottivat, sillä heidänkin
komentajansa olivat komentaneet heille jo ajat sitten
kaiken valmiiksi. Jo joulukuussa 1940 oli annettu
peruuttamaton käsky Leningradin kaupungin tuhoamisesta,
ja nyt oli jo kesäkuu menossa.

Ja nuori, sivistynyt ja korkealentoisesti kirjoitustaitoinen
kreivi, yksi Euroopan kulttuurin pelastajista, 6.

panssaridivisioonan esikuntapäällikkö, kreivi Johann Adolf von Kielmansegg (nykyisin Naton Eurooppa-Mitten maavoimien korkea komentaja) seisoi myös samassa joukossa.

Hänkin odotti, kuunteli aamua ja ajatteli runollisia ajatuksia:

*On valonkajastuksen ja hämärän välinen hetki.
Memelistä nousee aamu-usvaa.
On vuorokauden kylmin aika.
Sumu peittää jo koko vehnäpellon.*

*Tuolla on Tilsit. Tils...sit, til...sit.
Nimi kuin mustarastaan laulu kesäyössä!*

*Kello on nyt 3.03.
Minä raapaisen tulitikun. Sytytän savukkeen.
Ennenkuin tämä on palanut loppuun, on sota.
Ihmeellinen, vavahduttava tunne: sota!
Euroopan kulttuurin ja humanismin pelastamiseksi.
Ja sumu vain tihenee Memelin yllä.
Tuolla jossakin, kaukana on Leningrad ja sen sydän,
hotelli Astoria. Vielä viisitoista sekuntia!*

— Isä?

Laura Josefiina, minun seitsemänvuotias tyttäreni kurkistaa ovelta.

— Minä luulin, että sinä olit mennyt toiseen taloon, kun nukketalossa oli niin hiljaista. (Minun tyttärilläni on nukketalo heti minun oveni takana, siinä on 3x2,5m² kokoinen valoisa eteishalli, sinne he ovat tuoneet

tressinukkensa: Kenit, Allanit, Skipperit, Totsit, ja mitä kaikkia niitä onkaan.)

— Isä, minkälaisia tupakoita ne *juunot* on?

— Juno! Ahaa, sinä kuuntelit.

— Kun sinä luit että niille sotamiehille annettiin suklaalevy, ja.

— Ja Juno-savukkeita, niin. Tule vaan tänne. Jos sinä haluat kuunnella, saat sinä olla täälläkin. Minun täytyy vähän lukea tätä ääneen itselleni, että minä voisin sitten korjailla semmoisia paikkoja, jotka eivät kuulosta oikealta ääneen luettuna.

— Minä en ole nähny kellään sinun tutulla juunoja?

— Saksalaiset polttivat niitä silloin kun minä olin pieni poika.

— Mitä suklaata se oli, jota ne sotamiehet sai?

— En minä tiedä. Kai se oli sitä samaa suklaata, jota saksalaiset sotamiehet antoivat meille Oulun pojille silloin sodan aikana, kun me autettiin niitä lastaamaan leipiä leipomosta niiden autoihin ja vankkureihin. Siitähän minä olen sulle kertonut ja lukenut ääneenkin, siitä kirjasta jonka minä olen kirjoittanut, siinäkin minäkin pienenä poikana kuljin Saksan sotamiesten kanssa ja olin niitten kaveri ja ne antoivat mulle suklaata.

— Ai juu, ne sinun saksalaiset oli ihan toisia saksalaisia kun... kun nuo saksalaiset?

— Mitkä »nuo saksalaiset«?

— No nuo, joille annettiin 30 kappaletta juunotupakoita!

— Ei kyllä ne oli ihan samoja saksalaisia.

— Miksi ne ei sitten väijyneet sinua siellä joen rannalla, kun sumu nousi?

— Miksi ne minua olisi väijyneet!

— Kun ne kerta väijyivät Irinaa ja Milaa ja ampuivat niitä tykillä. Itse olet kertonut. Sinulle antoivat suklaata, mutta Jurin ja Valentinin tappoivat nälkään. Etkö muista, kun

kerroit Annaliinalle ja minulle. Ulriikakin oli mukana. Ja Ansku voi vaikka todistaa, että kerroit! (Annaliina ja Ulriika ovat myös tyttäriäni, Annaliina 10-vuotias ja Ulriika täyttää tänä vuonna kolme!)

— No kato, kun minä asuin Oulussa silloin kun minä olin pieni poika. Juri ja Valentin asuivat Leningradissa. Saksalaiset hyökkäsivät Leningradia vastaan eivätkä Oulua vastaan.

— Miksi?

Niin miksi, herra kirjailija? Yritä kertoa se omalle lapsellesi. Menepäs sanomaan hänelle, että vanhan kulttuurikansan kulkutautiepidemia lähti leviämään itään; se, jonka ensimmäiset konkreettiset oireet löysi jo 1920-luvun alussa C.G. Jung saksalaisen herraspojan piilotajunnasta.

Tai menepäs kertomaan hänelle käsitteestä »saksalainen isä».

Vaikka sinä esittäisit enkelin äänellä Erik H. Erikssonin Legendaa Hitlerin lapsuudesta, sinun omien lastesi olisi mahdoton sitä ymmärtää.

Eräässä mielessä Laura Josefiina ja Annaliina Rintala tietävät nimittäin enempi kuin Erik H. Eriksson (joka taas ymmärtää ja tietää enempi kuin esimerkiksi joku paavorintala tai koko toisen maailmansodan historian kirjoittajien idioottilauma yhteensä). Erik H. Erikssonin on helppo vastata kysymykseen »miksi?», sillä hän ei ole *kokenut* uhria.

Laura Josefiina ja Annaliina ovat kuulleet niin paljon ja niin tarkasti erästä määrätystä Irinasta, erästä määrätystä Milasta, yhdestä ainoasta ja ainutkertaisesta Zhorzhikista (he ovat lukeneet hänen kaikki kirjeensä, jotka hän kirjoitti isälleen sotasairaalaan, ovat eläneet mukana sen yhden ainutkertaisen päivän, jolloin Zhorzhik lähti

isäänsä vastaan ja katosi), he ovat kuulleet tarkasti sen, kuinka Valentin päivä päivältä nääntyi nälkään.

Lapset kokevat.

He ovat kulkeneet Milan kanssa helmikuussa 1942 Malaja Nevkan yli Krestovskin puolelta Serafimovskin hautausmaalle. He ovat mielessään auttaneet Milaa kelkan vetämisessä.

Mutta jos kuitenkin
jos kuitenkin yrittäisit,
jos kuitenkin yrittäisit edes vähän,
jos kuitenkin yrittäisit edes pienen pientä vastausta
lapsesi esittämään kysymykseen, sinähän tahdot kirjoittaa
taiteen pois, ulos tästä kirjasta, yritä siis, vastaa lapsellesi.

— No kato kuule Laura Josefiina, niitä oli käsketty
hyökkäämään Leningradin Irinaa ja Milaa ja muita lapsia
vastaan, mutta niitä ei ollut käsketty hyökkäämään Oulun
lapsia eikä Oulua vastaan. Oulun kaupungin rikkaat ihmiset
oli näes yhtä puolta niiden kanssa. Oulun herrasväki toivoi
nimittäin samaa kuin saksalaiset: että hyökätään vaan,
pannaan Leningrad matalaksi ja ryöstetään se.

— Mistä sinä sen tiedät?

— Tottakai minä tiedän. Minä olin silloin pieni poika
Oulussa. Minä toivoin ihan samaa, vaikken minä ollut edes
rikas, mutta minä ihailin saksalaista sotilasta yhtä kovasti
kuin rikkaat. Niin kuin minulle oli opetettu koulussa. Tai se
on nyt liian yksioikoisesti sanottu. Eihän sinullekaan
esimerkiksi koulussa selvästi sanota, että ne ja ne ovat
huonompia kuin nämä ja nämä, mutta sinä kuitenkin tajuat
sen, mitä ihmiset ajattelevat, ja sen, mitä he toivoisivat
sinun ajattelevan.

— Mut saihan ne pojatkin kaalikeittoa?

— Kutka pojat?

— Se Juri ja Valentin!

- Keltä ne sai?
- Omalta äidiltänsä.
- Jaa ne Leningradin pojat. Tietysti ne sai niin kauan kuin sitä riitti.
- Mut sitten se loppu?
- Niin.
- Kun sinä olit pieni poika Oulussa, sinä tahdoit kanssa, että niillä ei olis keittoa.
- En minä tiennyt silloin Irinasta tai Jurista mitään. Minä ajattelin niin kuin muutkin pojat, että sodassa ajetaan panssarivaunuilla lujaa, ammutaan tykeillä, saksalaiset valtaavat suomalaisten kanssa Leningradin kaupungin ja sitten on kaikki taas hienosti, ja me (me pojat ja saksalaiset) ollaan voittajia.

Laura Josefiina istuu pöydän toisella puolella minua vastapäätä keinutuolissa ja pitää kädessään Zhorzhikin kirjeitä. Hän ei tällä kertaa lue niitä, tuijottaa vain niihin ja on hiljaa. Tuo äskeinen, juuri kun minä luulin päässeeni vastaamaan hänelle kysymykseen, »mut saihan ne pojatkin kaalikeittoa?» osoitti minulle, kuinka mahdotonta minun on vastata yksinkertaiseen kysymykseen »miksi?» Minä luovun. Huokaan ja alan alusta oman selitykseni, toistan hänelle, etten minä tiennyt, etteivät edes Oulun rikkaat ihmiset tienneet.

Laura Josefiina ei enää kuuntele. Hän on alkanut taas lukea kirjeitä. Se käy vielä hitaasti, sillä hän on ekaluokkalainen.

Vaikka minä kuinka kuvailisin hänelle, etten tiennyt millä tavalla Wodrigin, von Bothin, von Chappiuksen tai Lindemannin armeijakunnat ja Reinhardtin panssarit työntyivät Baltian kautta Leningradia kohti,

— hän sanoisi miksi ja tarkoittaisi Milaa; vaikka kuinka todistaisin, etten silloin pienenä poikana tiennyt, etten

osannut muuta kuin hengittää sitä ilmaa, joka Saksasta oli levinnyt Suomeen ja Ouluun asti,

— hän sanoisi miksi ja tarkoittaisi Irinaa; vaikka minä kuinka puhdistautuisin hänen edessään ja sanoisin, etten minä tiennyt, mitä tapahtui, kun SS-miehet tulivat Pushkiniin

— hän sanoisi miksi ja tarkoittaisi Juuraa; vaikka minä kuinka kertoisin, että minä tiedän nyt, kuinka siellä, missä panssarin rautaiseen kylkeen oli maalattu valkoinen G-kirjain, G niin kuin Guderian,

siellä komensi armeijaa »Viisas Hans»

ja panssareita »Nopea Heinz»,

G niin kuin Guderian

motorisoitu Wothan, kypärästä saappaanpohjaan asti

täynnä saksalaista Lebensraumia ja sotatiedettä

sydäntä ja maksaa myöten

natsikirroosin kovettama kenraalieversti

niin, vaikka minä kuinka sanoisin, että nyt minä sen tiedän,

hän sanoisi miksi ja tarkoittaisi Lidiaa;

ja edelleen, että hänen (Guderianin) kantapäillä

matkalla Moskovaan

kulkevat Uuden Euroopan eliittijoukot

jalkaväkirykmentti Gross-Deutschland ja SS-divisioona

Reich

ja ettei noussut enää ihminen, ei puu ei ruoho

siihen mistä nämä joukot olivat kulkeneet

eikä pystynyt taivas ei arojen pyry

pyyhkimään veren jälkiä lumesta

— hän sanoisi vain miksi ja tarkoittaisi Irinan tyttötoverin kissaa;

ja edelleen, että etelämpänä, vanhan hienon herran von Rundstedtin

armeijaryhmässä, kenraalisotamarsalkka von
Reichenaun
komentaman
kuudennen armeijan vanavedessä,
en tiennyt silloin että siellä seurasivat
SS-divisioona Viking
ja Sonderkommando 4 a
kohti Kiovaa
kohti Babij Jarin rotkoa,

— *hän sanoisi vain miksi ja muistaisi Kokaa,
»joka joutui fasistien vangiksi Pushkinin
aseman luona, ja nähtävästi saksalaiset söivät
sen kaniinina».*

Minkäänlaisilla perusteluilla minä en enää saa tätä lastani käsittämään, miksi saksalaiset väijyivät Leningradia kesäkuun 22. päivän yönä Memelin joen rannalla. Minkäänlaisilla perusteluillani minä en saa tätä lastani »ymmärtämään» Leningradin piirityksen »sotilaallisia tarkoituksia». (Eikä onneksi saa kukaan muukaan.) Minkäänlaisilla perusteluilla minä en edes itse pysty puhdistautumaan tämän lapseni edessä siitä, että minä pienenä poikana Oulussa toivoin Leningradin valtaamista. Ja mitäpä minun hyödyttää kertoa lapsilleni menneitten aikojen julmista sotilaista; hehän näkevät television kuvaruudusta, kuinka nykyajan julmat sotilaat näännyttävät tuleen ja nälkään ja kauhuun lapsia Aasiassa, Afrikassa, jopa Euroopan sydämässä.

Lapset ovat todella vaarallisia: jos he tuntevat kokeneensa pahan, he eivät anna sen aiheuttajalle anteeksi, he eivät unohda sitä koskaan. Mitkään selittelyt eivät auta. Heidän kysymystään on vaikea tukahduttaa.

Pitäkää tämä mielessänne arvoisat (ja hyvissä yhteiskunnallisissa asemissa nykyisin istuvat) Leningradin piirittäjät Suomessa, Länsi- ja Itä-Saksassa, Tanskassa (Vapaa joukko Tanska) Hollannissa, Ranskassa ja Espanjassa, niin ja Norjassa (te silloiset Norjan mammojen ja pappojen pojat, Norjan vapaaehtoisjoukko, nykyisin arvokkaat johtajat, herrat vapaat viikingit);

älkää kertoko lapsillenne totuutta,

he eivät anna sitä teille koskaan anteeksi;

valehdelkaa myös lastenlapsillenne, mikäli haluatte säilyä kunnioitettuina ja arvokkaina kansalaisina heidän silmissään. Sillä jos te kerrotte heille niin kuin todella tapahtui,

he unohtavat teidät ja muistavat vain uhrin,

teidän uhrinne:

Leningradin Ljoshan ja Lidian.